

VČASNOSLOVANSKÉ SÍDLISKOVÉ NÁLEZY V LAKŠÁRSKEJ NOVEJ VSI

Katarína Tomčíková

V centre Záhorskej nížiny leží Bor, oblasť s povrchom naviatych pieskov, s rozlohou 384 km².¹ Prvé slovanské nálezy z tejto oblasti sú známe z prieskumov a výskumov zo šesťdesiatych rokov.² V katastri obce Lakšárska Nová Ves, okres Senica, od roku 1985 uskutočňuje Archeologické múzeum SNM v Bratislave systematický výskum vyvolaný stavbou tranzitného plynovodu.³ Výskum sa robil v polohách Na Lósoch a Lipovec.

POLOHA NA LÓSOCH

Lokalita leží cca 1 500 m západne od obce Lakšárska Nová Ves na pretiahnutej pieskovej dune pri Lakšárskom potoku (obr. 1).⁴ Podložie náleziska tvoria piesčito-hlinité, uhoľné, slienité a pestré íly, piesky a lignity. Povrch lokality tvorí piesočnatý pôdny typ, zahlinený piesok a lesné pôdy v okolí.⁵ Plocha náleziska sa v súčasnosti poľnohospodársky využíva, preto je aj čiastočne devastovaná.

Na preskúmanej ploche boli zistené sídliskové objekty zo včasného stredoveku (včasnოსlovanské a veľkomoravské) a výrobné objekty z neskorého stredoveku.⁶ Výskum na lokalite nie je dokončený. V príspevku

¹ LUKNIŠ, M.: Naviate piesky Boru. *Vlastivedný časopis*, 30, 1981, s. 118—127.

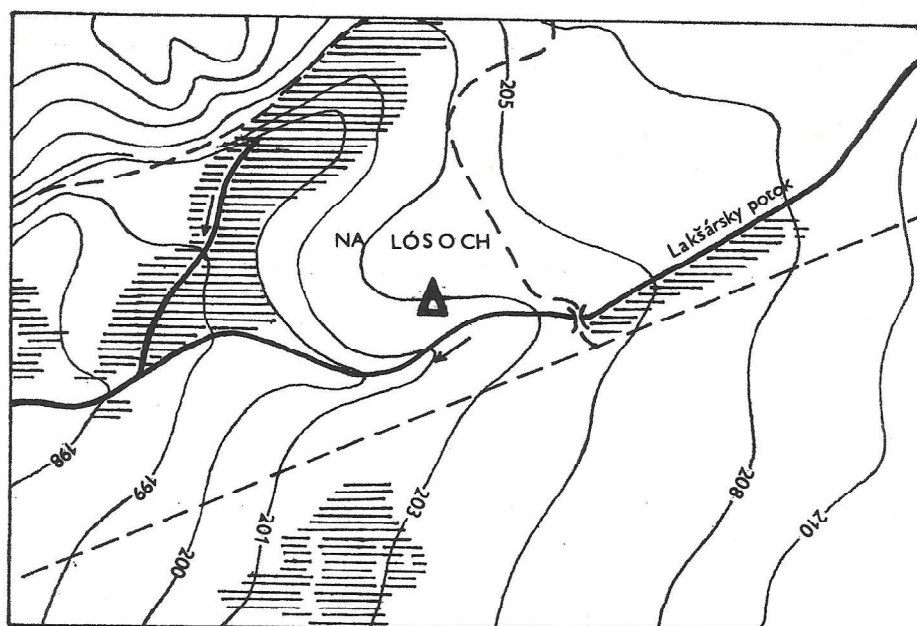
² KRASKOVSKÁ, L.: Nové slovanské nálezy na Záhorí. In: *Zborník SNM*, 55, *História*, 11, 1971, s. 69—79.

³ Lokalitu objavil roku 1983 pracovník Archeologického múzea SNM PhDr. Lev Zachar.

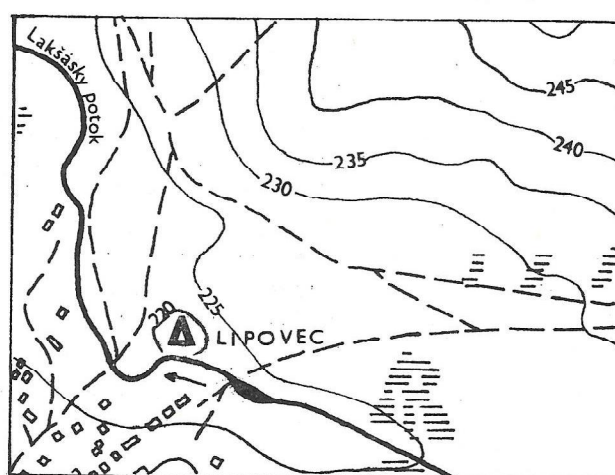
⁴ Základná mapa ČSSR, 1 : 10 000, Kúty 34—42.

⁵ BAŇACKÝ, V. — SABOL, A.: Geologická mapa Záhorskej nížiny. Bratislava 1973.

⁶ TOMČÍKOVÁ, K.: Výskum a prieskum v Lakšárskej Novej Vsi. In: *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku (ďalej AVANS) v roku 1985*. Nitra 1986, s. 226—227; TOMČÍKOVÁ, K.: Záchranný výskum v Lakšárskej Novej Vsi. In: *AVANS v r. 1986*. Nitra 1987, s. 104; TOMČÍKOVÁ, K.: Záchranný výskum v Lakšárskej Novej Vsi. In: *AVANS v r. 1987*. Nitra 1988, s. 135.

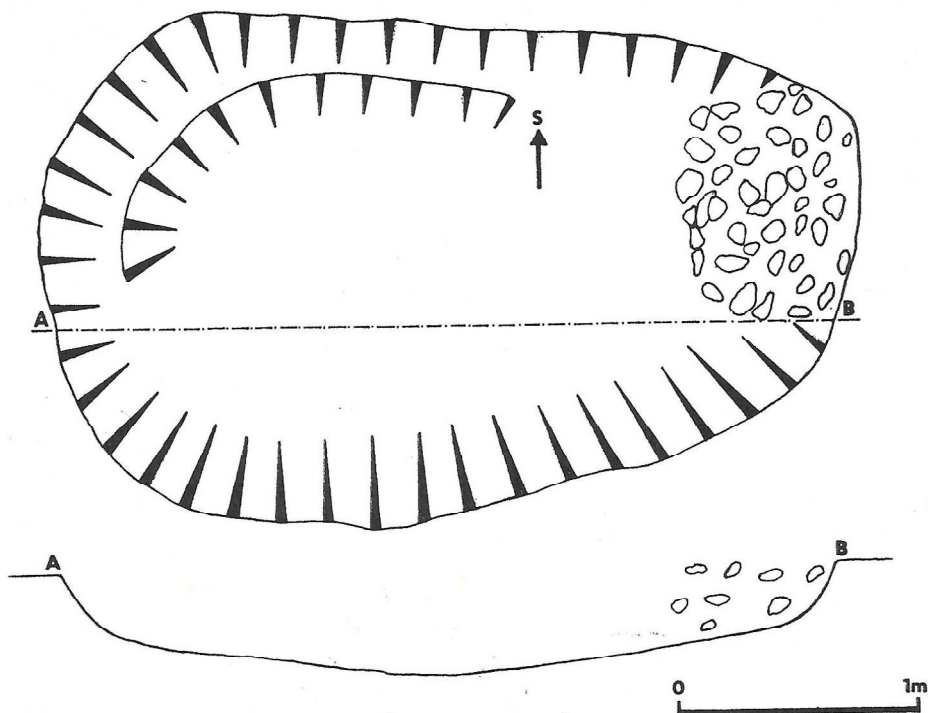

Obr. 1. Situačný plán lokality v Lakšárskej Novej Vsi. Poloha Na Lósoch. Lokalita je označená trojuholníkom

Obr. 2. Situačný plán lokality v Lakšárskej Novej Vsi. Poloha Lipovec. Lokalita je označená trojuholníkom

predkladáme doterajšie výsledky výskumu z obdobia včasnოსlovenského, ktoré sú dokladom najstaršieho osídlenia Slovanov v časti Záhorskej nížiny na Slovensku.

Obr. 3. Lakšárska Nová Ves (Na Lósoch). Pódorys a profil objektu 1/85

Opis objektov a nálezov

Objekt 1/85 (obr. 3) sa v úrovni zistenia rysoval ako nepravidelný ovál so stopami stredne hlbokaj orby. Na povrchu zistenia (30 cm od súčasného povrchu) ležal železný kosák. Výplň objektu tvorila čiernosivá zemina premiešaná kameňmi, kúskami mazanice, železnou troskou, zvieracími kosťami a črepovým materiálom. Po vybratí mal objekt tvar nepravidelného oválu so stenami vaničkovite zahĺbenými a s orientáciou dlhšou osou v smere V—Z. Ohnisko sa nachádzalo v severovýchodnej časti objektu (70 × 80 cm). Rozmery: 340 × 210 cm, hl. max. 50 cm.

Nálezy

Železný kosák s odsadenou rukoväťou, čepeľ zakrivená, hrot ohnutý. Rozmery: dl. 22,5 cm, š. 2 cm (obr. 6: 1).

Fragment hornej časti nádoby s lomom pod okrajom, s dvoma reparačnými otvormi s \varnothing 6 mm, materiál zrnitý (2 mm) s prímiesou piesku, obsahuje málo stôp po organických látkach. Na vnútornej strane sú stopy po modelovaní. Rozmery: \varnothing okraja cca 30—32 cm, hr. črepu 11—13 mm (obr. 6: 3).

Fragment hornej časti nádoby baňatého tvaru, s maximálnou vydutinou v hornej tretine, s nízkym hrdlom a zaobleným okrajom. Materiál zrnitý (2—10 mm) s prímiesou organických látok. Na vnútornej strane sú stopy po modelovaní. Rozmery: \varnothing okraja cca 20 cm, hr. črepu 6—10 mm (obr. 6: 2).

Okrajové črepy z nádoby so zaobleným okrajom, materiál zrnitý s prímiesou šamotu (2—3 mm). Rozmery: \varnothing okraja 14 cm, hr. črepu 6 mm (obr. 7: 4).

Fragment spodnej časti nádoby, dno dovnútra prehnuté, materiál zrnitý (2—4 mm) s prímiesou organických látok. Na vnútornej strane sú stopy po modelovaní. Rozmery: \varnothing dna 5,6 cm, hr. črepu 8—12 mm (obr. 7: 7).

Okrajový črep nádoby s von vytiahnutým ústím a zaobleným okrajom. Materiál hlinitopiesčitý, povrch drsný, hr. črepu 4—6 mm (obr. 7: 6).

Okrajový črep nádoby s vodorovne zrezaným okrajom, materiál piesčitý, hr. črepu 4 mm (obr. 7: 3).

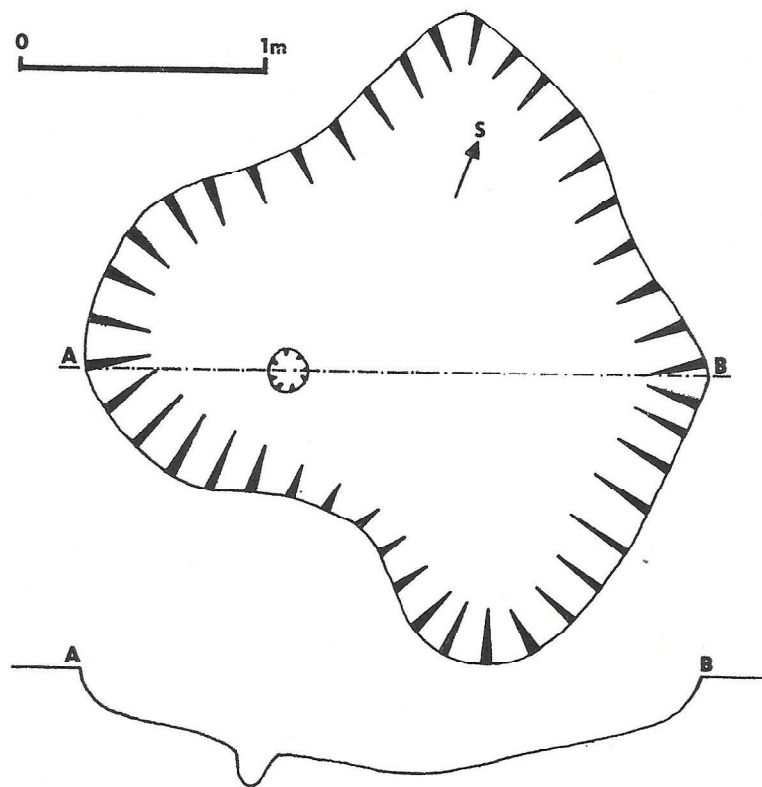
Okrajový črep nádoby so zaobleným okrajom, materiál piesčitý, hr. črepu 5 mm (obr. 7: 5).

Okrajový črep nádoby s nízkym hrdlom a zaobleným okrajom, materiál zrnitý, povrch drsný. Rozmery: \varnothing okraja cca 20 cm, hr. črepu 9 mm (obr. 7: 1).

Okrajový črep nádoby s okrajom vodorovne zrezaným, materiál zrnitý s malým obsahom organických prímiesí. Rozmery: \varnothing okraja 14 cm, hr. črepu 5 mm (obr. 7: 2).

Fragment dna nádoby, dno kotlíkovite formované, materiál piesčitý. Na hrubo formovanom dne sú stopy po modelovaní na vonkajšej aj vnútornej strane. Rozmery: \varnothing dna cca 5 cm, hr. črepu 17—19 mm (obr. 7: 8).

Črepy z tiel rôznych nádob, materiál zrnitý s prímiesou kamienkov rôznych veľkostí.

Obr. 4. Lakšárska Nová Ves (Na Lósoch). Pódorys a profil objektu 8/87

Objekt 8/87 (obr. 4) bol porušený počas výkopových prác tranzitného plynovodu. Výskumom sa zachovala len spodná časť objektu, ktorý sa rysoval v podloží ako nepravidelný tmavosivý flak. Vo výplni sa nachádzali menšie kúsky mazanice, bahenná ruda a črepový materiál. Po vybratí mal objekt nepravidelný pôdorys so stenami miskovite zapustenými do podložia, s jamkou takmer v strede objektu. Rozmery: 250 × 255 cm, max. hl. 40 cm, jamka \varnothing 16 cm, hl. 6 cm.

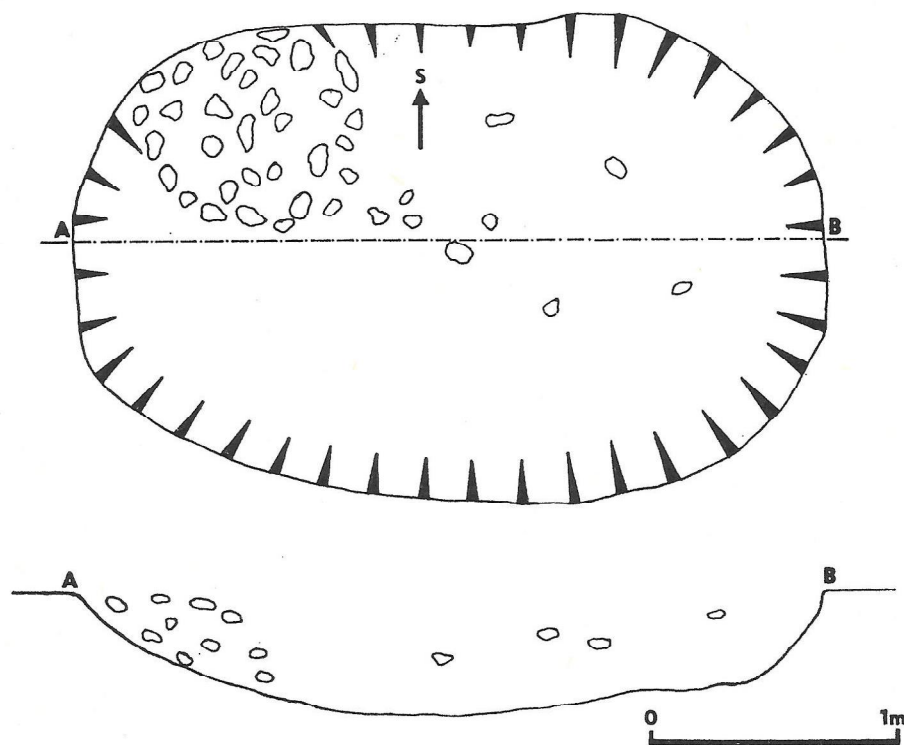
Nálezy

Okrajový črep hrncovitej nádoby s mierne von vyhnutým ústím a zaobleným okrajom, materiál zrnitý (2–4 mm) s prímiesou organických látok, na vnútornej strane so stopami po modelovaní. Rozmery: \varnothing okraja cca 17 cm, hr. črepu 6–9 mm (obr. 8: 1).

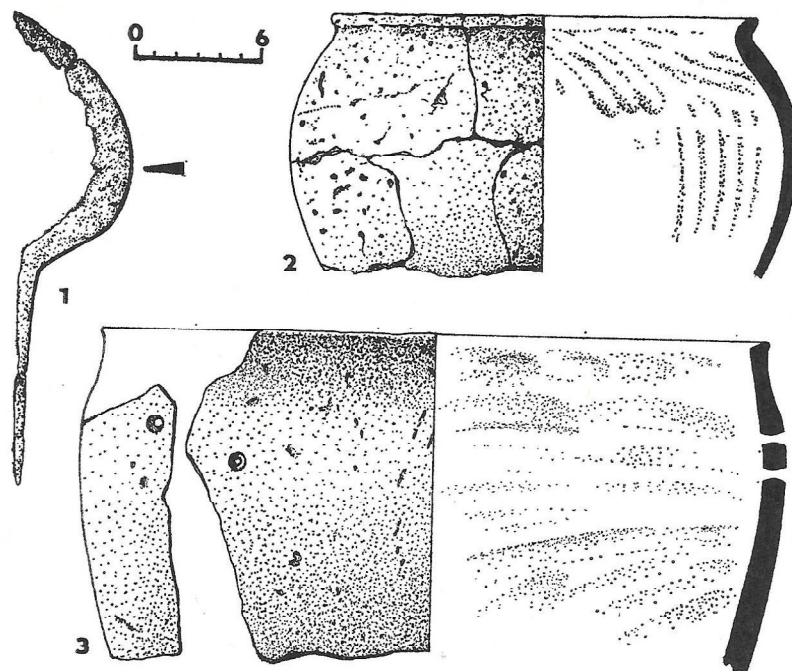
Okrajový črep nádoby s mierne von vytiahnutým ústím a vodorovne zrezaným okrajom, materiál zrnitý (2–4 mm), povrch hladný, hr. črepu 8 mm (obr. 8: 3).

Okrajový črep nádoby s vodorovne zrezaným okrajom, materiál zrnitý (1,5–3 mm), hr. črepu 7 mm (obr. 8: 2).

Nezdobené črepy z tela nádob, materiál zrnitý s prímiesou kamienkov rôznych veľkostí.

Obr. 5. Lakšárska Nová Ves (Na Lósoch). Pôdorys a profil objektu 11/88

Obr. 6. Lakšárska Nová Ves (Na Lósoch). Výber nálezov z objektu 1/85

Objekt 11/88 (obr. 5) mal na úrovni zistenia (hl. 60 cm od súčasného povrchu) nepravidelný oválny tvar. Výplň objektu tvorila čiernosivá zemina premiešaná uhlíkmi, kúskami mazanice, kameňmi, zvieracími kosťami a črepovým materiálom. Po vybratí mal objekt tvar nepravidelnej oválnej jamy so stenami vaničkovite zahĺbčenými s orientáciou dlhšou osou v smere V—Z. V severozápadnej časti bol pozostatok ohniska (90 × 80 cm). Rozmery: 300 × 190 cm, max. hl. 50 cm.

Nálezy

Hlinený dvojkónický praslen, materiál piesčitý. Rozmery: Ø 3,8 cm, Ø 0,7 cm (obr. 9: 8).

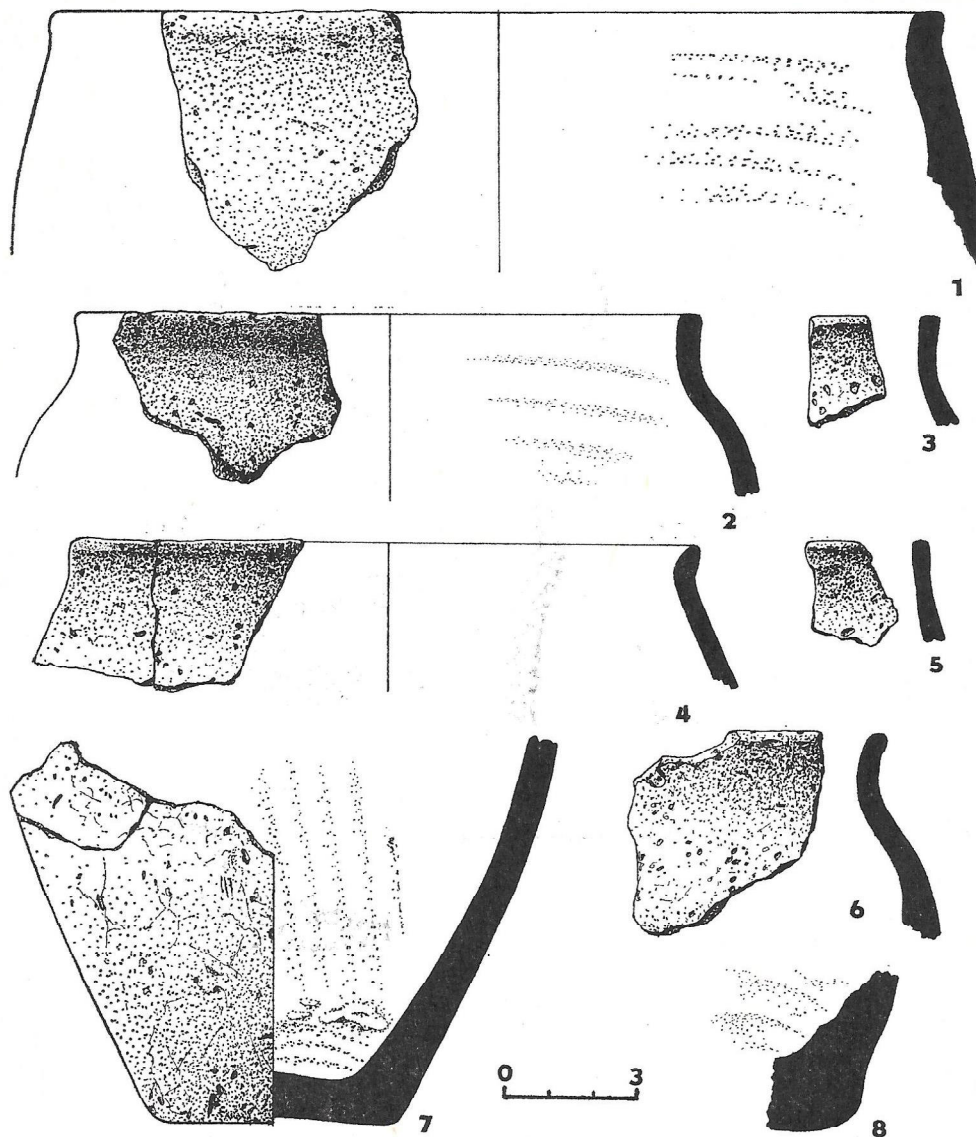
Okrajové črepy hrncovitej nádoby s nízkym hrdlom a zaobleným okrajom, materiál zrnitý (4—7 mm), veľmi drobný, povrch popraskaný a potiahnutý hlinkou, na vnútornej strane sú stopy po modelovaní. Rozmery: Ø okraja cca 18—20 cm, hr. črepu 7—8 mm (obr. 9: 1).

Fragment dna (pravdepodobne zo spomenutej nádoby), materiál zrnitý (2—4 mm), drobný, dno nepravidelné, zvnútra kotlíkovito formované. Rozmery: hr. črepu 4—17 mm (obr. 9: 10).

Okrajový črep nádoby s nízkym hrdlom a zaobleným okrajom, materiál zrnitý (2 mm), hr. črepu 5—6 mm (obr. 9: 3).

Okrajový črep nádoby so zaobleným okrajom, materiál zrnitý, hr. črepu 5—7 mm (obr. 9: 2).

Okrajový črep nádoby s nízkym hrdlom, s mierne von vytiahnutým ústím a vodorovne zrezaným okrajom, materiál zrnitý (2—4,5 mm), hr. črepu 6—7 mm (obr. 9: 5).

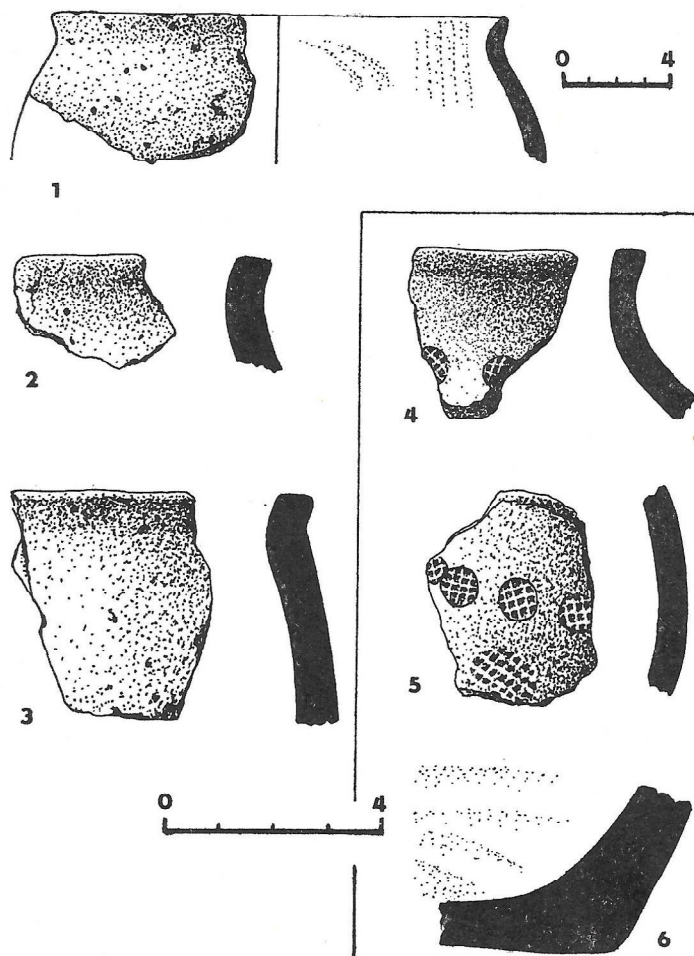

Obr. 7. Lakšárska Nová Ves (Na Lósoch). Výber nálezov z objektu 1/85

Okrajový črep nádoby s mierne von vyťahnutým ústím a šikmo zrezaným okrajom, materiál zrnitý (2 mm), hr. črepu 7 mm (obr. 9: 4).

Okrajový črep nádoby súdkovitého tvaru, okraj zaoblený, materiál zrnitý (1,5–3 mm), na povrchu sú dutinky po vypálených organických prímiesiach, na vonkajšej i vnútornej strane sú stopy po nechtovitých vrypoch, respektíve po pracovnom nástroji. Hr. črepu 5–10 mm (obr. 9: 6).

Črep z tela nádoby, materiál zrnitý (1,5–3 mm), drobnivý, povrch črepu vyhla-

Obr. 8. 1—3 — Lakšárska Nová Ves (Na Lósoch) — výber nálezov z objektu 8/87; 4—6 — Lakšárska Nová Ves (Lipovec)

dzovaný a potiahnutý hlinkou, na vonkajšej strane je odlačok tkaniny. Hr. črepu 9—12 mm (obr. 9: 7; 10).

Fragment dna nádoby s dnom dovnútra mierne vypuklým, materiál zrnitý s prímiesou sľudy. Rozmery: \varnothing cca 12 cm, hr. črepu 8—12 mm (obr. 9: 9).

Časť dna nádoby, dno zvonka rovné, vo vnútri kotlíkovito formované, materiál zrnitý (2—4 mm), hr. črepu 13—17 mm (obr. 9: 11).

Fragment spodnej časti nádoby s dnom rovným, mierne odsadeným, zvnútra kotlíkovito formovaným. Materiál jemný piesčitý, na vnútornej strane sú stopy po modelovaní. Rozmery: \varnothing dna cca 8 cm, hr. črepu 10—18 mm (obr. 9: 12).

Nezdohené črepy z tiel rôznych nádob vyhotovených v ruke, materiál zrnitý s prímiesou kamienkov rôznych veľkostí.

POLOHA LIPOVEC

Ďalšie stopy slovanského osídlenia z katastra obce Lakšárska Nová Ves poznáme z prieskumu a výskumu Ľ. Kraskovskej. Väčšina nálezov pochádza z veľkomoravského obdobia.⁷ Počas výskumu roku 1960 sa získali aj včasnოსlovanské nálezy z polohy Lipovec, ktoré dosiaľ neboli publikované.

Lokalita (obr. 2) sa nachádza na severovýchodnom okraji obce Lakšárska Nová Ves v blízkosti Lakšárskeho potoka. Roku 1960 sa tu odkryla jama kruhového pôdorysu s \varnothing 100 cm, s pozostatkom ohniska (50 × 55 cm).

Nálezy

Črepy z hornej časti nádob, materiál zrnitý (2 mm) s prímесou piesku.

Črepy z tiel nádob, materiál zrnitý (2–5 mm) s prímесou piesku, na povrchu sú stopy po modelovaní.

Fragment spodnej časti nádoby s dnom zvonka rovným a z vnútornej strany kotlíkovito formovaným, materiál s prímесou piesku, na vnútornej strane sú stopy po modelovaní. Rozmery: \varnothing dna cca 10 cm, hr. črepu 6–15 mm (obr. 8: 6).

Nálezy získané zberom:

Okrajový črep nádoby s mierne von vyťahnutým ústím a zrezaným okrajom, materiál piesčitý, povrch hladný, zdobený kolkovaným mriežkovým ornamentom s \varnothing cca 6 mm, hr. črepu 6 mm (obr. 8: 4).

Črep z tela tej istej nádoby ozdobený kolkovaným mriežkovým ornamentom, kolky sú nerovnomerne vyrazené, hr. črepu 6 mm (obr. 8: 5).

VYHODNOTENIE

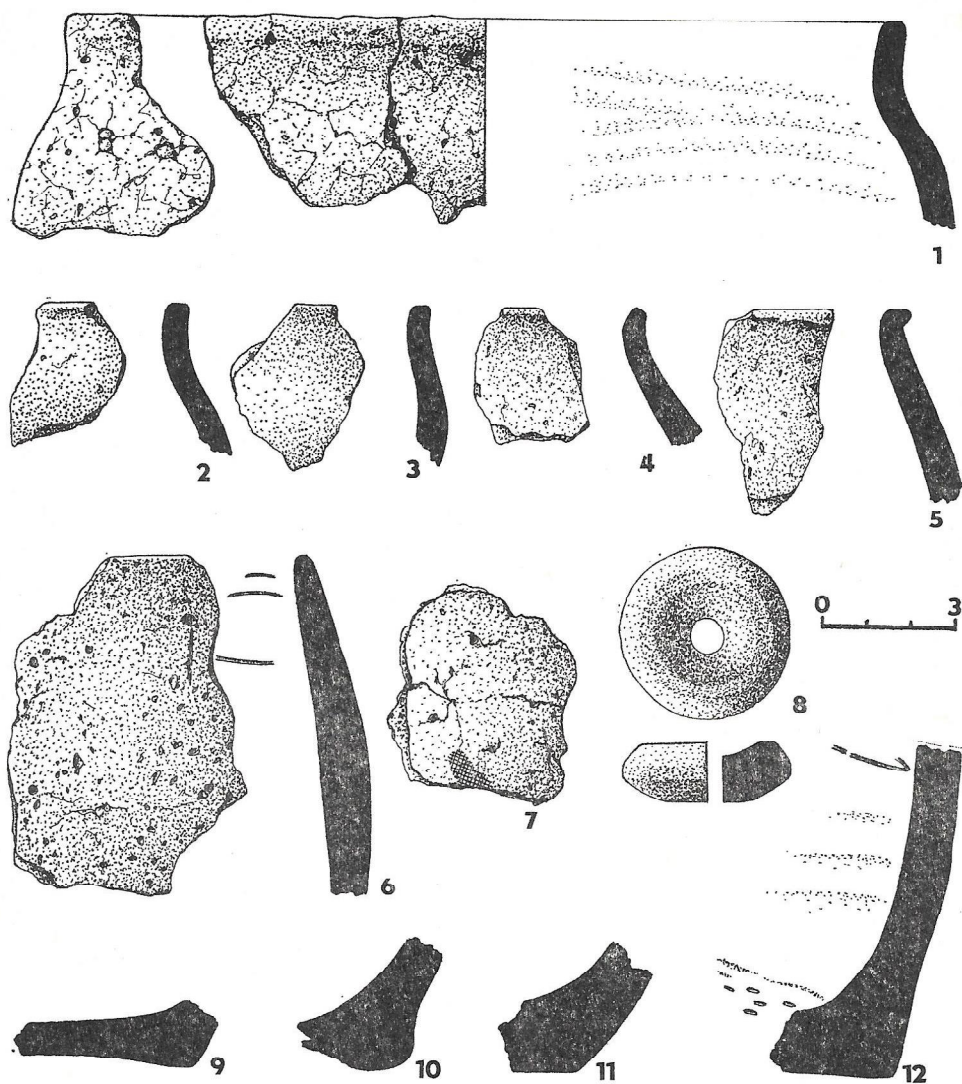
Sídliskové objekty

Najstaršie slovanské osady sú umiestené pozdĺž tokov riek, na úrodných pôdach a v oblastiach s dlhším vegetačným obdobím.⁸ Obe sídliská svojou polohou pri Lakšárskom potoku zodpovedajú týmto zvyklostiam. V prípade oboch sídlisk však nie je možné určiť zástavbu ani veľkosť osady, pretože celá plocha lokalít sa nepreskúmala. Na lokalite v polohe Na Lósoch boli odkryté tri sídliskové objekty (obr. 3–5) a v polohe Lipovec bol preskúmaný jeden objekt.

Objekty 1/85 a 11/88 mali nepravidelný oválny pôdorys vaničkovite zahĺbený do podložja, s orientáciou dlhšou osou v smere východozápadnom. Deštrukcia kamenných ohnísk sa zistila v severovýchodnej (obj. 1/85), respektíve v severozápadnej časti objektu (obj. 11/88). Rekonštrukcia ich pôvodného stavu je ťažká, pretože išlo o nepravidelný zhluk kameňov a časť

⁷ KRASKOVSKÁ, Ľ.: cit. štúdia. In: Zborník SNM, 65, História, 11, 1971, s. 69–71.

⁸ BIALEKOVÁ, D.: Nové včasnოსlovanské nálezy z juhozápadného Slovenska. In: Slovenská archeológia (ďalej SA), 10, 1962, s. 124; ZEMAN, J.: Nejstarší slovanské osídlení Čech. In: Památky archeologické (ďalej PA), 67, 1976, s. 167–175; DOS-TÁL, B.: Břeclav-Pohansko III. Časné slovanské osídlení. Brno 1985, s. 79.

Obr. 9. Lakšárska Nová Ves (Na Lósoch). Výber nálezov z objektu 11/88

kameňov bola rozvlečená po celom objekte. Obidva objekty boli bez nosných kolov zapustených do podlažia. Keďže sa nezistili nijaké konštrukčné prvky, môžeme predpokladať na základe analógií z iných sídlisk, že obidve stavby mali zrubovú konštrukciu.⁹ Najviac zastúpeným typom na včasnosingovských sídliskách sú štvorcové, prípadne obdĺžnikové jednopriestorové

⁹ BIALEKOVÁ, D.: cit. štúdia. In: SIA, 10, 1962, s. 120; ZEMAN, J.: cit. štúdia. In: PA, 67, 1976, s. 176.

chaty.¹⁰ Príbytky nepravidelného oválneho tvaru s pozostatkom ohniska z nášho územia sú doložené len ojedinele. Vyskytli sa na sídlisku v Bratislave-Devínskej Novej Vsi (poloha Ďalšie Topolitě) a v Somotori.¹¹ Podobné typy príbytkov poznáme napr. z územia Poľska a Juhoslávie.¹² Málo zahĺbené sídliskové objekty s nepravidelným pôdorysom a s pozostatkom ohniska sa interpretujú ako zachované, vyšliapané časti podlahy nadzemného príbytku, nepravidelné jamy však môžu súvisieť aj so špecifickými pôdnymi typmi v určitej oblasti.¹³ V prípade objektov 1/85 a 11/88 môžeme predpokladať, že sú pozostatkami príbytkov — polozemníc.

Pri výkopových prácach súvisiacich so stavbou tranzitného plynovodu bol porušený objekt 8/87. Zachovala sa len jeho spodná časť. Objekt mal tvar nepravidelnej jamy (cca 250 × 255 cm, hl. 40 cm) s malou jamkou uprostred. Pretože sa v objekte nezistili stopy po ohnisku, môžeme predpokladať, že tento objekt mohol byť stavbou hospodárskeho charakteru. Podobné sídliskové objekty rôzneho tvaru, bez ohniska, sú známe z mnohých včasnოსlovanských sídlisk a ich interpretácia je rôzna.¹⁴

K e r a m i k a

Pri hodnotení keramiky z objektov z polohy Na Lósoch pracujeme so zlomkami hrncovitých nádob, pretože sa celé nádoby nedajú zrekonštruovať. Črepový materiál svojím charakterom zapadá medzi ostatnú keramikú známu z včasnოსlovanských sídlisk s keramikou pražského typu. Základným materiálom, z ktorého boli nádoby formované, bola masťná hlina premiešaná hlavne pieskom s drobnými kamienkami a organickými látkami. Prímes drvenej vypálenej hlíny — šamotu — bol zistený len v jednom prípade (obr. 7: 4). Takto pripravovaná keramická masa obohatená ša-

¹⁰ BIALEKOVÁ, D.: cit. štúdia. In: SIA, 10, 1962, s. 122; KRASKOVSKÁ, L.: Slovanské sídliská v Pomoraví. In: PA, 52, 1961, s. 480—481; ZEMAN, J.: K problematice časne slovanske kultury ve střední Evropě. In: PA, 70, 1970, s. 117; JELÍNKOVÁ, D.: Obytné objekty s keramikou pražského typu z Mušova. In: Archeologické rozhledy (ďalej AR), 32, 1980, s. 426; DONAT, P.: Haus, Hof und Dorf in Mitteleuropa vom 7.—12. Jahrhundert. Berlin 1980, s. 56—60.

¹¹ EISNER, J.: Sídliště ze starší doby hradištní v slovenském Pomoraví. In: PA, 42, 1939—1946, s. 96—97; KRASKOVSKÁ, L.: Slovanské sídlisko pri Devínskom Jazere. In: SIA, 9, 1961, s. 394, obr. 5, 6; PASTOR, J.: Sídlišťový výskum na Somotorskej hore. In: SIA, 6, 1958, s. 327—331.

¹² KOBYLÍŇSKI, Z.: Struktury osadnicze na ziemiach polskich u schyłku starożytności i w początkach wczesnego średniowiecza. Wrocław 1988, s. 102—114; PARCZEWSKI, M.: Najstarsza faza kultury wczesnosłowiańskiej w Polsce. Kraków 1988, s. 58—62; ČREMOŠNÍK, I.: Die ältesten Ansiedlungen und Kultur der Slawen in Bosnien und der Herzegowina im Lichte der Untersuchungen in Mušiči und Batkoviči. In: Balcanoslavica, 1, 1972, s. 61.

¹³ KRASKOVSKÁ, L.: cit. štúdia. In: SIA, 9, 1961, s. 396; ZEMAN, J.: cit. štúdia. In: PA, 67, 1976, s. 179.

¹⁴ DOSTÁL, B.: cit. dielo, 1985, s. 43; FUSEK, G.: K problematike včasnოსlovanských sídlisk na západnom a strednom Slovensku. In: Štúdijské zvesti AÚ SAV, 21, Nitra 1985, s. 196—197.

motom je doložená na slovanských lokalitách v Čechách, Poľsku a v ZSSR.¹⁵ Časť nádob bola vyhotovená nedbanlivo, v niektorých prípadoch sa snažil výrobca väčší obsah kamienkov a nerovný povrch zatrieť hlinkou alebo hladením. Neznášateľnosť dvoch rozdielnych materiálov sa prejavila popraskaním pri sušení či pri vypáľovaní. Hotový výrobok je drobivý (obr. 9: 1, 7).

Pre ďalšiu skupinu je charakteristická prímes organických látok. V nádobách ostali po ich vypálení dutinky (obr. 6: 2; 7: 7). Na jednom črepe sa zachovala stopa po ulitníkovi (obr. 9: 6).¹⁶

V malom množstve sú zastúpené črepy z nádob vyhotovených z hliny s prímesou jemného piesku. Takto pripravovaná masa je po vypálení kompaktnjšia a svedčí o väčšej skúsenosti výrobcu. Keramika bola vyhotovená v ruke. Na základe dochovaných stôp môžeme predpokladať, že spodné časti nádob boli formované z jedného kusa hlinenej masy a ostatná časť dotvarovaná technikou nalepovania. Na vonkajšej aj vnútornej strane sú stopy po modelovaní (odtlačky prstov, nechtové vrypy, zahladzovanie — obr. 6: 2, 3; 7: 1, 2, 7; 8: 1, 6; 9: 1, 6, 12). Na jednom črepe je viditeľný odtlačok tkaniny s plátňovou väzbou (obr. 9: 7; 10). Podobné príklady odtlačkov textílií, vlastne ich zvyškov, poznáme aj z iných slovanských lokalít.¹⁷ Farba povrchu keramiky nie je jednotná. Škála farebnosti sa pohybuje v rôznych odtieňoch hnedej, menej je zastúpená sivastá a červenkastá farba.

Fragmentárnosť materiálu (časti okrajov, zlomky z tela a dna nádob) nám nedovoľuje určiť presný tvar hotového výrobku a je ťažké ich zaradiť do skupín typologického triedenia I. Pleinerovej a J. Zemana.¹⁸ Fragments horných častí pochádzajú z baňatých hrncovitých nádob s maximálnou vydutinou v hornej tretine a s nízkym hrdlom (obr. 6: 1; 7: 1; 8: 1; 9: 5). Črep s dovnútra vťahnutým okrajom je z nádoby súdkovitého tvaru (obr. 9: 6). Okraje nádob sú väčšinou zaoblené, v menšom počte sú zastúpené vodorovne a šikmo zrezané okraje (napr. obr. 7: 2, 3; 8: 2, 3; 9: 5). Priemer okraja nádob sa pohybuje od 14 do 20 cm. Výnimkou je nádoba s lomom pod okrajom, ktorej priemer je okolo 32 cm (obr. 6: 3). Dna nádob sú väčšinou z vonkajšej strany rovné a z vnútornej strany kotlíkovito formované, menej sú zastúpené dna dovnútra prehnuté. Kotlíkovito formované dna patria k starším typom a sú známe z nádob vyhotovených ručne.¹⁹

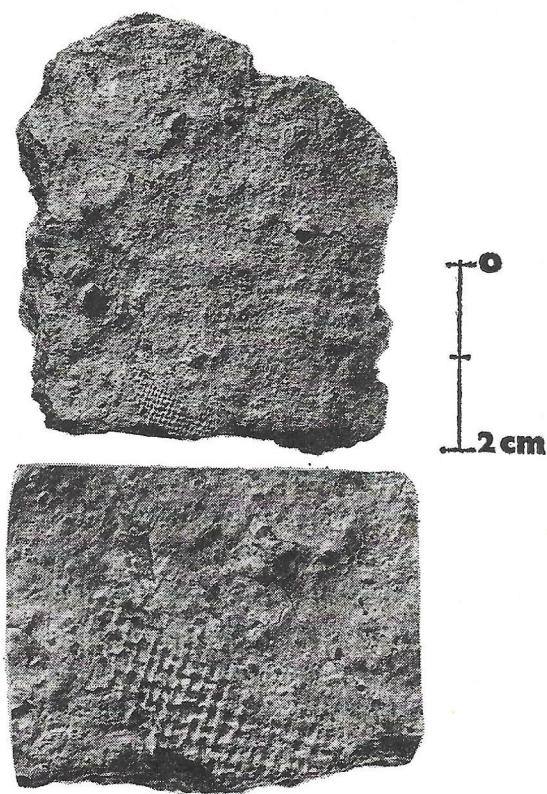
¹⁵ ZEMAN, J.: cit. štúdia. In: PA, 67, 1976, s. 186; PARCZEWSKI, M.: Początki kultury wczesnosłowiańskiej w Polsce. Wrocław 1988, s. 29.

¹⁶ Podľa určenia dr. E. Činčurovej, CSc., pracovníčky Prírodovedného múzea SNM ide o neogénneho ulitníka.

¹⁷ KOSTELNÍKOVÁ, M.: Velkomoravský textil v archeologických nálezoch na Moravě. Praha 1973; PARCZEWSKI, M.: cit. dielo. Wrocław 1988, s. 30, tab. XLVIII: 14.

¹⁸ PLEINEROVÁ, I. — ZEMAN, J.: Návrh klasifikace časně slovanské keramiky v Čechách. In: AR, 22, 1970, s. 721—732.

¹⁹ BIALEKOVÁ, D.: cit. štúdia. In: SIA, 10, 1962, s. 131—132.

Obr. 10. Lakšárska Nová Ves (Na Lósoch).
Odtlačok tkaniny z objektu 11/88

Materiálom, spôsobom vyhotovenia a morfológiou sa črepový materiál z Lakšárskej Novej Vsi (poloha Na Lósoch) nevymyká z rámca iných známych nálezov keramiky pražského typu z nášho územia.

Na lokalite v polohe Lipovec bol zberom získaný materiál, z ktorého si zaslúžia pozornosť črepy z nádoby vyhotovenej v ruke a ozdobenej kolkovaným mricžkovaným ornamentom (obr. 8: 4, 5). Otázkou datovania, pôvodu a rozšírenia jednotlivých typov kolkovanej výzdoby a ich výskytu v rámci slovanského osídlenia sa zaoberali J. Eisner a S. Vencl.²⁰ Kolkovaný ornament patrí k málo zastúpeným výzdobným prvkom. Z juhozápadného Slovenska sú známe nálezy z Kútoch, Gajár a Nitry-Pároviec, kde majú

²⁰ EISNER, J.: Rukověť slovanské archeologie. Praha 1966, s. 170—173; VENCL, S.: Časné slovanské osídlení v Běchovicích, o. Praha-východ. In: PA, 64, 1973, s. 375—383.

²¹ KRASKOVSKÁ, L.: Zpráva o staroslovanskom nálezisku pri Kútoch. In: Historica Slovaca, 5, Bratislava 1947, s. 160—161. Črep s kolkovanou výzdobou pochádza z polohy Sigeca II. Uloženie: AM SNM Bratislava, inv. č. AP 6 413. EISNER, J.: cit. štúdia. PA, 42, 1939—1946, s. 99, obr. 5: 1; CHROPOVSKÝ, B.: Nálezy keramiky

tvar rozštvrteného kruhu.²¹ Podobný ornament je aj na nádobe z pohrebiska v Bratislave-Devínskej Novej Vsi.²² Keramika ozdobená mriežkovým kolkom z Lakšárskej Novej Vsi je na území Slovenska ojedinelá. Analogický typ ornamentu sa vyskytuje na včasnოსlovenskom sídlisku v Běchoviciach.²³

Ostatné nálezy

Okrem keramiky sa na sídlisku v Lakšárskej Novej Vsi (Na Lósoch) našiel železný kosák a hlinený praslen.

Železný kosák (obr. 6: 1) patrí podľa triedenia M. Beranovej k typu B I. Jeho pôvod hľadá v inventári rímskych provincií a hornú hranicu výskytu kladie do 13. — začiatku 14. storočia.²⁴ V slovanskom období sa tento typ kosáka vyskytuje najmä v depotoch a na slovansko-avarských pohrebiskách.²⁵ Zo sídliskového objektu s keramikou pražského typu je známy železný kosák z Nitry-Pároviec.²⁶ Železný kosák podobne ako aj hlinený dvojkónický praslen (obr. 9: 8) nie je spoľahlivým datovateľným materiálom, pretože má rozsiahle zastúpenie chronologicke aj teritoriálne.²⁷

ZÁVER

V Lakšárskej Novej Vsi (poloha Na Lósoch) sa preskúmali tri sídliskové objekty, z ktorých dva môžeme charakterizovať ako príbytky (polozemnice). Tretí objekt slúžil pravdepodobne hospodárskym účelom. Malý počet preskúmaných objektov nedovoľuje podať celkový obraz o ploche ani o type zástavby sídliska. Poľnohospodárstvo je doložené na lokalite nálezom železného kosáka. O chove dobytka môžeme uvažovať na základe výskytu zvieracích kostí. Podľa určenia A. Šefčákovej bol tu zastúpený hovädzí dobytok (*Bos primigenius f. taurus*) a prasa domáce (*Sus scrofa f. domestica*). Vzhľadom na deformácie spôsobené žiarom je počet jedincov ťažko určiteľný. V skúmanej oblasti môžeme predpokladať dubový porast na základe určenia uhlíkov E. Krippelom. Medzi odvetvia domácej produkcie patrilo hrnčiarstvo, textilnú výrobu môžeme predpokladať na základe výskytu praslena a odtlačku tkaniny na keramike. Výrobu železa indikuje výskyt ložiska bahennej rudy priamo na lokalite, podobne i železná troska

pražského typu v Nitre. In: Sborník prací Filosofické fakulty Brněnské univerzity, 20, E 16, 1971, tab. XX: 2, 7.

²² EISNER, J.: Devínska Nová Ves. Bratislava 1952, s. 276, obr. 5: 8.

²³ VENCL, S.: cit. štúdia. In: PA, 64, 1973, s. 347, obr. 1, 2, 4, 5.

²⁴ BERANOVÁ, M.: Slovanské žňové nástroje v 6.—12. stol. In: PA, 48, 1957, s. 102; BERANOVÁ, M.: Zemědělství starých Slovanů. Praha 1980, s. 202—203.

²⁵ BARTOŠKOVÁ, A.: Slovanské depoty železných předmětů v Československu. Praha 1986; ČILINSKÁ, Z.: Depoty železných předmětů z konce 8. stor. na Slovensku. In: Zborník prác Ludmily Kraskovskej (k životnému jubileu). Bratislava 1984, s. 166.

²⁶ CHROPOVSKÝ, B.: cit. štúdia. Sborník prací FFBU, 20, E 16, 1971, s. 148.

²⁷ PARCZEWSKI, M.: cit. dielo. Wrocław 1988, s. 89—91.

z objektu 1/85. Napriek týmto skutočnostiam a výskytu jedného hotového výrobku (kosáka) nemôžeme dokázať spracovanie železa priamo na sídlisku.

Z doterajších nálezov zo skúmaného sídliska nemáme k dispozícii spoľahlivý datovací materiál. Bežný typ železného kosáka a hlineného praslena nemôže byť oporou na stanovenie chronológie. Jediným kritériom ostáva keramika, ktorá napriek fragmentárnosti spôsobom vyhotovenia i morfológiou patrí do náplne nezdobenej keramiky pražského typu včasnoslovanského horizontu.²⁸

Sídlisko v Lakšárskej Novej Vsi (poloha Na Lósoch) patrí k včasnoslovanským osadám a môžeme ho rámcovo datovať do 6. — začiatku 7. storočia.

Sídliskové nálezy prispievajú k osvetleniu najstaršieho osídlenia Slovanov v oblasti Boru na Slovensku.

FRÜHSLAWISCHE SIEDLUNGSFUNDE IN LAKŠÁRSKA NOVÁ VES

Katarína Tomčíková

Resümee

Die ersten slawischen Funde aus dem Zentrum der Záhorie-Niederung, aus der Gegend von Bor, sind aus Grabungen in den 60er Jahren bekannt.² Seit 1985 verwirklicht das Archäologische Museum des SNM zu Bratislava eine Grabung in Lakšárska Nová Ves (Bez. Senica).

Auf der Fundstelle in der Lage Na Lósoch (Abb. 1) wurden Siedlungsobjekte aus dem Frühmittelalter (frühslawische und großmährische) und Produktionsobjekte aus dem Spätmittelalter untersucht. Im Beitrag sind die Funde aus dem frühslawischen Zeitabschnitt bewertet.

Auf der Fundstelle wurden bisher drei Objekte freigelegt, von denen zwei als Wohnhäuser charakterisierbar sind — Halbgrubenhütten mit dem Rest von Feuerstellen (Abb. 3 und 5). Das dritte Objekt diente wahrscheinlich wirtschaftlichem Zweck (Abb. 4).

Die Objekte enthielten unverzierte Gefäßfragmente von Oberteilen, Bauch- und Bodenscherben. Die Zerscherbtheit des Materials erlaubt keine Bestimmung der genauen Form des fertigen Erzeugnisses. Alle Gefäßfragmente waren aus Ton von verschiedener Qualität in der Hand hergestellt. Außer Tongefäßen wurde in den Objekten eine Eisensichel (Abb. 6: 1) und ein tönerner Spinnwirtel (Abb. 9: 8) gefunden.

Die Keramik meldet sich mit dem Material, der Anfertigungsart und der Form zum Inhalt der unverzierten Keramik des Prager Typus. Die Fundstelle in der Lage Na Lósoch gehört zu frühslawischen Siedlungen und ist rahmenhaft in das 6. bis Anfang des 7. Jh. datierbar.

Während der Grabung im J. 1960² in der Lage Lipovec (Abb. 2) wurde ein Objekt mit unverzierter Keramik des Prager Typus freigelegt. Die in der erwähnten Lage aufgefundenen Scherbenfunde trugen Stempelverzierung. Stempelornamente sind ein wenig vertretenes Verzierungselement auf frühslawischer Keramik. Der auf der

²⁸ BIALEKOVÁ, D.: cit. štúdia, SIA, 10, 1962, s. 135—136; BIALEKOVÁ, D.: Návrh chronológie praveku a včasnej doby dejinnej na Slovensku. Slovanské obdobie. In: SIA, 28, 1980, s. 215, 217.

Fundstelle vorkommende Gitterstempel ist bisher im Gebiet der Slowakei vereinzelt (Abb. 8: 4, 5).

Die Siedlungsfunde aus Lakšárska Nová Ves bedeuten einen Beitrag zum Kennen der ältesten Besiedlung mit Slawen im Gebiet von Bor in der Slowakei.

РАННЕСЛАВЯНСКИЕ ПОСЕЛЕНЧЕСКИЕ НАХОДКИ В ЛАКШАРСКА-НОВА-ВЕС

Катарина Томчикова

Резюме

Первые славянские находки центральной части Загорской низменности в области Бора известны по исследованиям шестидесятых годов.² С 1985 года проводит Археологический музей СНВ в Братиславе исследования в Лакшарска-Нова-Вес, район Сеница.

На участке в месте На Лосах (рис. 1) были изучены объекты поселений раннего средневековья (раннеславянские и великоморавские) и производственные объекты позднего средневековья. В статье оцениваются находки ранне славянского периода.

На местонахождении были уже открыты три объекта, из которых два можно характеризовать как жилища — полуземлянки с остатками очагов (рис. 3 и 5). Третий объект служил очевидно хозяйственным целям (рис. 4).

Объекты содержали неукрашенные фрагменты верхних частей посуды, черепки корпуса и дна сосудов. Осколки не позволяют точно определить форму посуды. Все осколки были изготовлены в руках из материала различного качества. Кроме керамики в объектах нашли железный серп (рис. 6 : 1) и глиняное веретено (рис. 9 : 8).

Керамика по качеству, форме относится к содержанию неукрашенной керамики пражского типа. Поселение в месте На Лосах относится к раннеславянским поселкам и можно его приблизительно отнести к VI—началу VII века.

Во время исследований 1960—62 гг. на участке Липовес (рис. 2) был открыт объект с неукрашенной керамикой пражского типа. На участке собрали черепки, украшенные проколкой. Этот орнамент очень редко встречается в раннеславянской керамике. Декоративная решетка, встречающаяся на участке пока уникальна для территории Словакии (рис. 8 : 4, 5).

Поселенческие находки в Лакшарска-Нова-Вес способствуют изучению самого древнего поселения славян в области Бора в Словакии.